

MARZENA DYJAKOWSKA

„... CUM STATUTI TANTA SIT AUCTORITAS,
UT EIUS PRAECEPTIONE OMNIA NOBIS CONSERVENTUR”

WOKÓŁ PUBLIKACJI WIOLETTY PAWLIKOWSKIEJ-BUTTERWICK
I LIUDASA JOVAIŠY *VILNIAUS IR ŽEMAIČIŲ KAPITULŲ STATUTAI**

Dla badacza historii i ustroju kapituł katedralnych szczególnie cennym źródłem są ich statuty. Prawo ich wydawania (*ius statuendi* albo *condendi statuta*) stanowi wyraz samorządu kapituł. W wydanej w 1912 r., lecz wciąż wykorzystywanej przez historyków w pierwszej polskiej monografii poświęconej kapitułom, Stanisław Zachorowski podkreślił, iż „Kapituły wprawdzie, jako korporacje kościelne, nie mogą się wyłamywać z pod zasad prawa powszechnego (*contra ius commune*), mogą jednak poza niemi i w ich granicach (*praeter ius commune*) ustanawiać normy i wydawać przepisy, zarówno dotyczące wykonywania praw właściwych tylko kanonikom, jak i zarządzające bieg spraw i wewnętrzny porządek w kapitułach”¹. Statuty, wydawane zarówno przez biskupów, zapewne w porozumieniu z kapitułami, jak też przez same kapituły na posiedzeniu generalnym bądź partykularnym, stanowią ważne źródło poznania organizacji i funkcjonowania kapituł, zwłaszcza na płaszczyźnie gospodarczo-finansowej.

Z uznaniem należy zatem odnotować ukazanie się w 2015 r. edycji statutów dwóch najważniejszych kapituł Wielkiego Księstwa Litewskiego – wileńskiej i żmudzkiej. Okazję do edycji stanowią, jak podkreślają Autorzy, dwie rocznice: pięćsetna rocznica nadania statutów kapitule wileńskiej (1515 r.) oraz sześćsetlecie chrztu Żmudzi (1414-1417). Kapituła katedralna wileńska została powołana do

Dr hab. MARZENA DYJAKOWSKA, prof. KUL – kierownik Katedry Historii Ustroju i Prawa, Instytut Prawa, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: marzena.dyjakowska@kul.pl; <https://orcid.org/0000-0001-5040-6058>

* Vilnius: Lietuvių katalikų mokslo akademija 2015, ss. 416, ISBN 978-9986-592-82-2.

¹ S. ZACHOROWSKI, *Rozwój i ustrój kapituł polskich w wiekach średnich*, Kraków 1912, reprint z 2005 r., Kraków: Towarzystwo Naukowe „Societas Vistulana” 2005, s. 179.

życia na mocy bulli papieża Urbana VI z 12 marca 1388 r. erygującej diecezję wileńską. Wykonawca bulli, biskup Dobrogost, jeszcze w tym samym roku ustanowił przy nowo erygowanej katedrze kolegium kapitulne, obejmujące w pierwotnym składzie dwie prałatury i dziesięć kanonii². Dokumenty związane z założeniem diecezji wileńskiej nie określały jej przynależności metropolitalnej, co zdaje się wskazywać na podporządkowanie jej bezpośrednio Stolicy Apostolskiej. O przynależności tej diecezji do metropolii gnieźnieńskiej stanowi po raz pierwszy bulla antypapieża Jana XXIII z 15 lutego 1415 r., a sprawę przynależności metropolitalnej wyraźnie sformułował sobór w Bazylei w 1435 r.³

Drugą diecezją na ziemiach litewskich było biskupstwo miednickie, założone na Żmudzi, po zwycięstwie pod Grunwaldem przywróconej Litwie pokojem toruńskim z 1411 r. Król Jagiełło i książę Witold zaraz po odzyskaniu tej ziemi podjęli od 1413 r. wysiłki chrystianizacyjne. Sobór w Konstancji, na którym podjęto akcję dyplomatyczną przeciw krzyżakom, wyznaczył arcybiskupa lwowskiego Jana Rzeszowskiego i biskupa wileńskiego Piotra legatami do chrystianizacji Żmudzi i udzielił im pełnomocnictw do utworzenia diecezji. Na mocy dekretu obu legatów z 24 października 1417 r. erygowano diecezję i kapitułę katedralną w Miednikach (zwanym później Woroniami)⁴. Z brzmienia bulli Marcina V *Mirabilis Deus in donis* z 11 września 1422 r. wynika, iż diecezja żmudzka była początkowo bezpośrednio podporządkowana arcybiskupowi gnieźnieńskiemu⁵. Kapituła miednicka liczyła początkowo sześciu kanoników.

² T. KASABUŁA, *Prałatury i kanonie de gremio Kapituły Katedralnej Wileńskiej w okresie przed-rozbiorowym*, „Rocznik Teologii Katolickiej” 15 (2016), z. 1, s. 128; TENŻE, *Ignacy Massalski biskup wileński*, Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL 1998, s. 268.

³ T. KRAHEL, *Początki organizacji kościelnej na Litwie*, [w:] TEGOŻ, *Diecezja wileńska. Studia i szkice*, red. T. Kasabuła, A. Szot, Białystok: Wydawnictwo św. Jerzego 2014, s. 61-62. Inny pogląd wyraził E. Wiśniowski, zdaniem którego diecezja wileńska od początku należała do metropolii gnieźnieńskiej [Jerzy Ochmański: *Biskupstwo wileńskie w średniowieczu. Ustrój i uposażenie*. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Wydział Filozoficzno-Historyczny. Seria Historyczna nr 55, Poznań 1972, ss. 118, 2 nlb., „Rocznik Lubelski” 17 (1974), s. 286-287].

⁴ KRAHEL, *Początki organizacji kościelnej*, s. 62-63. Nowo założona diecezja żmudzka graniczyła z diecezją wileńską, lecz granice nie były dokładnie określone. Zresztą, pograniczne tereny porastały puszcze i dopiero rozwój osadnictwa prowadzony od strony obu diecezji spowodował zetknięcie się ich parafii. Wskutek tego, że jeszcze na początku XVI w. granice te nie były ustalone, doszło z czasem do sporów granicznych. Co więcej, fakt, że diecezja wileńska była terytorialnie prawie dziesięciokrotnie większa od żmudzkiej, nasuwa przypuszczenie, że biskupi żmudzcy mogli być zainteresowani powiększeniem swego terytorium kosztem sąsiedniej diecezji. Spory graniczne dotyczyły terenów w powiecie upickim (parafie Nowe Miasto i Poniewież), parafii przy południowej części diecezji żmudzkiej (Olwita, Wilkowyszki, Pojewonie, Łankieliszki i Grażyszki) oraz miasta Kiejdany (T. KRAHEL, *Spory graniczne między diecezją żmudzką i wileńską w XVI-XVIII wieku*, [w:] TEGOŻ, *Diecezja wileńska*, s. 136 n.).

⁵ KRAHEL, *Początki organizacji kościelnej*, s. 39. Autor zwraca uwagę, że niepowodzeniem zakończyły się plany wielkiego księcia Witolda utworzenia metropolii litewskiej. W początkach chry-

Edycja tekstu statutów została poprzedzona obszernym studium (w języku angielskim i litewskim) Wioletty Pawlikowskiej-Butterwick dotyczącym ich powstania, autorstwa, zawartości, a także funkcjonowania w praktyce. Autorka opracowała również polskie streszczenie zawartości opracowania. Drugi ze współautorów, Liudas Iovaiša, opracował natomiast krytyczne wydanie tekstu statutów w języku łacińskim oraz przetłumaczył na język litewski studium W. Pawlikowskiej-Butterwick.

Choć oficjalnie statuty nadane zostały przez biskupów – wileńskiego, Wojciecha Radziwiłła, oraz żmudzkiego, Jana Domanowskiego, to są dziełem konkretnych ludzi. Odnośnie do statutów kapituły wileńskiej, W. Pawlikowska-Butterwick stawia hipotezę, że powstały w efekcie pracy grupowej członków kapituły wileńskiej (podane zostały nazwiska najbardziej prawdopodobnych redaktorów). Autorstwo i redakcja statutów kapituły żmudzkiej powierzone zostały natomiast – jak wynika z poprzedzającego statuty listu biskupa Domanowskiego – Piotrowi Rojzjuszowi (Pedro Ruiz de Moros), bardziej znanemu jako wykładowca prawa rzymskiego na Uniwersytecie Krakowskim, a następnie sędzia w królewskich sądach asesorskich – koronnym i litewskim. Z tym ostatnim obszarem jego działalności związane jest powstanie dzieła pt. *Decisiones de rebus in sacro auditorio Lituanico ex appellatione iudicatis* (pierwsze wydanie w Krakowie w 1563 r.). Zarazem jednak na przełomie 1566 i 1567 r. otrzymał archiprezbiterię św. Jana w Wilnie, w październiku 1567 r. objął kanonię wileńską, a w sierpniu 1569 r. został kustoszem katedralnym wileńskim⁶. Zważywszy ponadto na wielce prawdopodobny udział Rojzjusza w pracach nad drugim Statutem Litewskim z 1566 r., można w pełni zgodzić się z opinią przytoczoną przez W. Pawlikowską-Butterwick, iż prawnik ten jest jedną z najwybitniejszych i zasłużonych dla Wielkiego Księstwa Litewskiego postaci doby renesansu.

W studium poprzedzającym tekst statutów poświęcono uwagę ich podstawie źródłowej. W. Pawlikowska-Butterwick odniosła się do głoszonej w nauce tezy, iż statuty kapituły wileńskiej wzorowane były na statutach kapituły krakowskiej⁷. Podobieństwo pomiędzy statutami poszczególnych kapituł wynika jednak, jak się

stianizacji Litwy i Żmudzi założone tam diecezje poddano bezpośrednio Stolicy Apostolskiej, a po jakimś czasie zostały one włączone do prowincji gnieźnieńskiej. Również organizacja diecezji litewskich była wzorowana na organizacji Kościoła w Polsce (tamże, s. 68).

⁶ T. FIJAŁKOWSKI, *Piotr Rojzjusz – polski romanista XVI wieku. Zarys problematyki*, [w:] *Z dziejów polskiej kultury umysłowej w XVI i XVIII wieku*, Wrocław: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich 1976, s. 11. Autor zwraca uwagę, że Rojzjusz do końca życia był tylko diakonem.

⁷ Zob. np. J. OCHMAŃSKI, *Biskupstwo wileńskie w średniowieczu. Ustrój i uposażenie*, Poznań: Wydawnictwo UAM 1972, s. 49.

wydaje, nie tyle ze wzorowania statutów danej kapituły na statutach innej, co z recepcji tych samych źródeł. Do podstawy źródłowej statutów zaliczyć należy, po pierwsze, prawo powszechne, w granicach którego – o czym była już mowa – kapituły ustanawiają normy. Po drugie, za źródła uznać należy nadania i przywileje dla kapituł. Przykładowo, w statucie 42 kapituły wileńskiej nawiązano do przywileju wielkiego księcia Witolda z 1430 r., w którym wystawca, nadając kapitule uposażenie w nieruchomościach, miał zalecić, by dochody z tychże były przeznaczane na codzienne utrzymanie członków kapituły. Powołany statut precyzował, że do wspomnianego utrzymania ma prawo tylko duchowny – rezydent, zmieniając postanowienie dekretu z 10 marca 1511 r., zgodnie z którym, uprawnienie takie przysługiwało każdemu duchownemu; w ten sposób prawodawca starał się zobowiązać, czy raczej skłonić członków kapituły do rezydowania przy katedrze. Wymieniony przywilej wielkiego księcia Witolda stanowi także źródło dla statutu 64, nakładającego na kanoników obowiązek odprawiania Mszy św. za duszę Witolda cztery razy w roku (zdaniem W. Pawlikowskiej-Butterwick zastanawiający jest fakt, że – w odróżnieniu od przywileju – powołany statut nie wspomina o Mszach za dusze żon Witolda, Anny i Julianny). Kolejną grupę źródeł stanowi ustawodawstwo synodalne i – pośrednio – soborowe. Jako przykład wskazać można statuty synodu prowincji gnieźnieńskiej odbywającego się w latach 1296-1298 pod przewodnictwem arcybiskupa Jakuba Świnki, regulujące instytucję zwaną *annus gratiae*. W myśl statutów, dochód z beneficjum przez pierwszy rok po śmierci beneficjanta należało przeznaczyć na pokrycie jego długów, na datki dla służby i krewnych oraz na cele pobożne. Zgodnie z regulacjami kolejnych synodów, dochód należało podzielić pomiędzy spadkobierców i następcę beneficjanta. Owocem obrad członków kapituły wileńskiej nad kwestią wspomnianej instytucji na posiedzeniu 22 grudnia 1510 r. było ustalenie daty, od której rozpoczyna się *annus gratiae*, a także określenie zależności między wysokością części dochodów do podziału po zmarłym duchownym a miesiącem jego śmierci. Temat *annus gratiae* podjęty został także na posiedzeniu w dniu 13 grudnia 1513 r., kiedy to doprecyzowano, iż powyższe postanowienia wiążą nie tylko członków kapituły, ale wszystkich duchownych posiadających beneficja w diecezji wileńskiej. Uregulowania dotyczące *annus gratiae* stanowią treść statutu 21. Do podstawy źródłowej statutów należy następnie zaliczyć prawo zwyczajowe; w aktach kapituły (metryce) powoływano się niejednokrotnie na zwyczaj niepamiętny (*antiqua consuetudo*). Na treść statutów wpływ miały wreszcie m.in. porozumienia pomiędzy biskupami a kapitułą, jak choćby to z 22 września 1486 r. pomiędzy kapitułą wileńską a biskupem Andrzejem Goskowiczem, które to zadecydowało o brzmieniu

jednego ze statutów tejże kapituły. Statut 20, zatytułowany *De intestatis*, regulował kwestię ruchomości pozostałych po członkach kapituły zmarłych bez testamentu: przedstawiciele wyznaczeni przez biskupa i kapitułę winni sporządzić inwentarz rzeczy pozostawionych przez zmarłego, które należało sprzedać, a dochód ze sprzedaży przeznaczyć na spłatę jego długów. Książki zmarłego winny zostać przekazane bibliotece katedralnej, a gdyby biblioteka posiadała już takie książki, można było sprzedać je na cele pobożne. Analiza źródeł doprowadziła Autorów edycji do wniosku, że statuty kapituły wileńskiej nie stanowią ani kompilacji, ani przejęcia dawniejszych uregulowań synodalnych i statutów kapituły krakowskiej. Porównanie zawartości statutów kapituł wileńskiej i krakowskiej wykazały, zdaniem Autorów, brak bezpośredniej zależności pomiędzy nimi; ich względne podobieństwo wynika raczej z tej samej bazy źródłowej. Brak pewności co do dat powstania statutów obu kapituł uniemożliwia ponadto ustalenie, które z nich są wcześniejsze, co utrudnia odpowiedź na pytanie o ich wzajemne oddziaływanie. Autorzy stwierdzają natomiast, że pewne uchwały kapituły krakowskiej stanowiły inspirację dla rozwiązań przyjętych przez kapitułę w Wilnie.

Kapituła katedralna, najważniejsza obok biskupa ordynariusza instytucja diecezjalna, pełniła dwie ważne funkcje: współpracowała z biskupem w zarządzie diecezją i była gospodarzem katedry⁸. Funkcje te znalazły odzwierciedlenie w treści obu statutów, w których – jak już zauważono – wiele miejsca poświęcono zwłaszcza płaszczyźnie gospodarczo-finansowej. Autorzy ustalili, że pod względem zawartości statutów można podzielić je na trzy kategorie. Większość regulacji dotyczy spraw związanych z mieniem, druga grupa – kwestii organizacyjnych, zaś trzecia, najmniej liczna – służbie Bożej w katedrze. Podział ten nie jest jednak – zdaniem Autorów – precyzyjny, gdyż niektóre statuty dotyczą kwestii zarówno liturgicznych, jak i finansowych, a inne – kwestii finansowych oraz organizacyjnych. Przykładowo, 46 statut kapituły wileńskiej, zatytułowany *Oblationes Missarum votivarum aequaliter omnibus distribuuntur*, stanowi, że ofiary składane na Msze wotywnie mają być dzielone w równych częściach pomiędzy wszystkich członków kapituły obecnych w kościele; w ten sposób kwestia organizacyjna łączy się z kwestią dotyczącą liturgii. Autorzy zauważają, że całość kodyfikacji świadczy o dominującej roli, jaką odgrywały kwestie finansowe w życiu szesnastowiecznego duchowieństwa Wielkiego Księstwa Litewskiego: niemal wszystko miało swoją cenę i wartość wyrażoną w pieniądzu. Finansowy charakter miały niektóre spośród wymienionych w statutach kar, przykładowo 48 statut kapituły

⁸ G. BŁASZCZYK, *Diecezja żmudzka od XV do początku XVII wieku. Ustrój*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza 1993, s. 95.

wileńskiej zatytułowany *De poena non venientium ad generale capitulum aut eo non concluso recedentium* ustanawiał karę pieniężną dla członków kapituły, którzy bez uzasadnionej przyczyny nie wzięliby udziału w uroczystym posiedzeniu odbywanym w dniu poświęconym patronowi diecezji, św. Stanisławowi, bądź też przybyliby na nie spóźnieni lub opuścili je przed zakończeniem. Kara mogła polegać nie tylko na obowiązku zapłaty określonej kwoty, lecz także na pozbawianiu pewnych praw, co sprawca również odczuwał na płaszczyźnie finansowej (np. statut 45 tejże kapituły przewidywał pozbawienie dziennej dystrybucji za brak osobistego uczestnictwa we wskazanych Mszach św.).

Statuty stanowią nie tylko zbiór regulacji zapobiegających zaniedbaniom w pełnieniu służby Bożej i uczestnictwu w pracach kapituły, ale i różnym występkom natury obyczajowej, sądzonych w drodze dyscyplinarnej. Choć statuty nie odnoszą się bezpośrednio do moralności duchownych, a większość zarzutów stawianych im odnośnie do obyczajów znanych jest z metryk kapitulnych, to również ze statutów wnioskować można o pewnych zjawiskach natury obyczajowej, którym starano się zapobiegać. Przykładowo statut 51 kapituły wileńskiej, zatytułowany *De infamantibus et vota in capitulo interrumpentibus*, poświęcony jest kłótniom, przerywaniu wypowiedzi oraz obrazom słownym i czynnym zdarzającym się w czasie obrad kapituły. Dla używających obraźliwych słów przewidziana została kara w wysokości trzydziestu groszy (*media sexagena*) za pierwsze wykroczenie oraz sześćdziesięciu groszy za każde kolejne. Postanowiono, że winni rękoczynów (*manuum violenta invectio*), nawet bez rozlewu krwi, zostaną ukarani zgodnie z przepisami statutów prowincjonalnych, zaś przeszkadzający w głosowaniu zapłacą karę w wysokości dwóch groszy. Wreszcie opuszczający pod wpływem emocji (*ira vel quavis alia petulantia*) posiedzenie kapituły przed jego zamknięciem zostaną pozbawieni utrzymania i innych dochodów przysługujących w danym dniu. Odpowiednikiem tego przepisu jest statut IX z księgi drugiej statutów kapituły żmudzkiej, przewidujący za wskazane wcześniej wykroczenia (z pominięciem przedwczesnego opuszczenia posiedzenia kapituły) takie same kary. Przykłady pojawiających się w statutach wykroczeń rzucają zatem pewne światło na stan moralno-obyczajowy ówczesnego duchowieństwa. Z tego też powodu statuty obu kapituł mogą stanowić cenne źródło dla badaczy obyczajów epoki renesansu.

Jak wskazują Autorzy, podstawę wydania statutów kapituły wileńskiej stanowią rękopis z przełomu XVI i XVII w., przechowywany obecnie w Bibliotece Litewskiej Akademii Nauk im. Wróblewskich w Wilnie, pełniejszy od nieco wcześniejszego odpisu statutów znajdującego się obecnie w bibliotece Naukowej Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie. Rękopis ten

zawiera statuty promulgowane przez biskupa Wojciecha Radziwiłła, kilka formuł przysięgi oraz dwa statuty uchwalone przez samą kapitułę w latach 1570 i 1584. Rękopis ten zawiera pełną wersję statutów, a jego powstanie Autorzy przedmowy datują na początek XVII w. Pomimo istnienia nieco wcześniejszego (pochodzącego jeszcze z XVI w.) odpisu statutów, znajdującego się w bibliotece Naukowej Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, podstawą publikacji stał się rękopis wileński. Swój wybór tłumaczą Autorzy „oficjalnym” charakterem odpisu wileńskiego (na który wskazuje wygląd), a także jego bogatszą zawartością w porównaniu z rękopisem krakowskim, który nie zawiera formuł przysięgi, a także statutów przyjętych w 1570 r. i późniejszych. Autorzy wspominają ponadto o innych kopiach, które uwzględniono w aparacie krytycznym, oraz o kopiach dokumentu zatwierdzenia statutów przez legata papieskiego Zaccarię Ferri, zamieszczonego jako *appendix*.

Edycja statutów kapituły żmudzkiej została natomiast oparta na rękopisie z końca XVIII w., wchodzącym w skład zespołu archiwalnego tej kapituły, przechowywanego w zbiorach Biblioteki Narodowej Litwy im. Martynasa Mažvydas w Wilnie. Odkrycie tego rękopisu przez Liudasą Jovaišę w 2015 r. przyczyniło się do zmiany planów Autorów edycji co do oparcia jej na dwóch wydaniach statutów, które ukazały się w Kownie w okresie międzywojennym. Rękopis zawiera list biskupa Jana Domanowskiego, *Constitutiones* z 1561 r., *Novellae Constitutiones* z 1562 r., tekst zatwierdzenia przez nuncjusza Bernarda Bongiovanni z 1563 r., a także tekst przysięgi notariusza kapitulnego. Autorzy odnotowali, że przed stroną tytułową zamieszczone zostały (dopisane przez inną osobę niż autor rękopisu) dekrety z otwarcia i zamknięcia posiedzenia generalnego kapituły. Autorzy nie wypowiedzieli się w sposób jednoznaczny, czy ten właśnie rękopis mógł być podstawą edycji międzywojennych.

Tekst statutów obu kapituł świadczy o tym – co zresztą zostało wyraźnie zaznaczone w przedmowie – iż Autorzy zdecydowali się na uwspółcześnienie pism, ich celem było bowiem potraktowanie statutów jako przede wszystkim źródła prawa, a nie pomnika języka łacińskiego będącego w użyciu w wielkim Księstwie Litewskim we wczesnych czasach nowożytnych. Uwspółcześnienie takie jest też zasadne z uwagi na potrzebę ujednolicenia przekazów opartych na kopiach i edycjach pochodzących z różnych epok. Należało wreszcie poprawić błędy czysto techniczne – według współczesnej terminologii „literówki” – nie mające wpływu na znaczenie tekstu. Zamieszczony przez Autorów starannie opracowany aparat krytyczny uwzględnia luki, poprawki oraz noty marginalne umieszczone w kopiach poszczególnych rękopisów. Odnotowano wszelkie

przypadki świadczące o różnych możliwościach odczytania tekstu oraz o prawdopodobieństwie istnienia innego materiału źródłowego.

Cennym uzupełnieniem edytowanych tekstów są kolorowe fotografie przedstawiające poszczególne rękopisy statutów obu kapituł i ich edycje drukowane. Uwagę czytelnika przyciągają zwłaszcza bogato zdobione inicjały stosowane w rękopisie statutów kapituły wileńskiej.

Omawianą publikację należy przyjąć z satysfakcją ze względu na jej przydatność jako punkt wyjścia do dalszych badań. Autorzy słusznie zwracają uwagę, że statuty kapitulne jako akty normatywne wskazują na to, jak należy postępować, nie można zatem traktować ich jako zapisu faktów istniejących. Niemniej, treść statutów skonfrontowana przez Autorów z innym materiałem źródłowym – aktami kapituł (metryką) oraz z innymi źródłami wskazuje na istnienie pewnych problemów, z którymi borykał się ówczesny Kościół. Analiza statutów może zatem stanowić cenny przyczynek do dalszych badań nad dziejami Kościoła w Wielkim Księstwie Litewskim.

BIBLIOGRAFIA

- BŁASZCZYK Grzegorz: Diecezja żmudzka od XV do początku XVII wieku. Ustrój, Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza 1993.
- FIJAŁKOWSKI Tadeusz: Piotr Rojzjusz – polski romanista XVI wieku. Zarys problematyki, [w:] *Z dziejów polskiej kultury umysłowej w XVI i XVIII wieku*, Wrocław: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich 1976, s. 7-76.
- KASABUŁA Tadeusz: Ignacy Massalski biskup wileński, Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL 1998.
- KASABUŁA Tadeusz: Prałatury i kanonie de gremio Kapituły Katedralnej Wileńskiej w okresie przedrozbiorowym, *Rocznik Teologii Katolickiej* 15 (2016), z. 1, s. 127-147.
- KRAHEL Tadeusz: Początki organizacji kościelnej na Litwie, [w:] Tadeusz KRAHEL, Diecezja wileńska. Studia i szkice, red. T. Kasabuła, A. Szot, Białystok: Wydawnictwo św. Jerzego 2014, s. 57-68.
- KRAHEL Tadeusz: Spory graniczne między diecezją żmudzką i wileńską w XVI-XVIII wieku, [w:] Tadeusz KRAHEL, Diecezja wileńska. Studia i szkice, red. T. Kasabuła, A. Szot, Białystok: Wydawnictwo św. Jerzego 2014, s. 135-142.
- OCHMAŃSKI Jerzy: Biskupstwo wileńskie w średniowieczu. Ustrój i uposażenie, Poznań: Wydawnictwo UAM 1972.
- WIŚNIEWSKI Eugeniusz, Jerzy Ochmański: Biskupstwo wileńskie w średniowieczu. Ustrój i uposażenie. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Wydział Filozoficzno-Historyczny. Seria Historyczna nr 55, Poznań 1972, ss. 118, 2 nlb., *Rocznik Lubelski* 17 (1974), s. 285-289.
- ZACHOROWSKI Stanisław: Rozwój i ustrój kapituł polskich w wiekach średnich, Kraków 1912, reprint z 2005 roku, Kraków: Towarzystwo Naukowe „Societas Vistulana” 2005.

„... CUM STATUTI TANTA SIT AUCTORITAS,
UT EIUS PRAECEPTIONE OMNIA NOBIS CONSERVENTUR”
WOKÓŁ PUBLIKACJI WIOLETTY PAWLIKOWSKIEJ-BUTTERWICK I LIUDASA JOVAIŠY
VILNIAUS IR ŽEMAIČIŲ KAPITULŲ STATUTAI

S t r e s z c z e n i e

Celem niniejszego artykułu jest zaprezentowanie edycji statutów kapituły wileńskiej i żmudzkiej autorstwa W. Pawlikowskiej-Butterwick i Liudasa Jovaišy. Prezentacja poprzedzona jest opisem dziejów obu diecezji oraz uwagami na temat roli statutów jako źródła prawa partykularnego obu kapituł. Uwagę poświęcono autorom statutów, a także ich problematyce. Omówiono podstawę edycji oraz aparat krytyczny. Zwrócono wreszcie uwagę na uzupełniające edycję ilustracje.

Słowa kluczowe: statuty diecezjalne; diecezja żmudzka; diecezja wileńska; kapituła katedralna

„... CUM STATUTI TANTA SIT AUCTORITAS,
UT EIUS PRAECEPTIONE OMNIA NOBIS CONSERVENTUR”
SOME REMARKS ON PUBLICATION BY WIOLETTA PAWLIKOWSKA-BUTTERWICK
AND LIUDAS JOVAIŠA *VILNIAUS IR ŽEMAIČIŲ KAPITULŲ STATUTAI*

S u m m a r y

The purpose of this paper is to present the edition of the statutes of the Vilnius and Samogitian chapters by W. Pawlikowska-Butterwick and Liudas Jovaiša. The presentation is preceded by a description of the history of both dioceses and comments on the role of statutes as the source of the particular law of both chapters. Attention was given to the authors of the statutes, as well as their content. The editing base and the critical apparatus are discussed. Finally, attention was drawn to supplementary illustrations.

Key words: diocesan statutes; the diocese of Samogitia; the diocese of Vilnius; the cathedral chapter